HSR London International Conference on Multidisciplinary Academic Research
(HSR-ICMAR) 2026
https://houghtonstreetreview.com/index.php/conference

O‘QUVCHILARDA LIDERLIK KOMPETENSIYALARINI SHAKLLANTIRISHDA FAOL O‘QITISH TEXNOLOGIYALARINING AHAMIYATI

Baymenova Muqaddas Ibragimqulovna
Ta’lim sifatini ta’minlash bo‘limi bosh mutaxassisi
E-mail: mukaddas7007@gmail.com
UDK: 37.013
https://doi.org/10.5281/zenodo.21504247

Annotatsiya

Mazkur maqolada umumta'lim maktablari o‘quvchilarida liderlik kompetensiyalarini shakllantirishda faol o‘qitish texnologiyalarining pedagogik imkoniyatlari ilmiy jihatdan tahlil qilingan. Tadqiqot davomida interfaol metodlar, loyiha asosida o‘qitish, muammoli ta'lim, debat, keys-stadi va hamkorlikda o‘qitish texnologiyalarining o‘quvchilarning tashabbuskorligi, muloqot madaniyati, tanqidiy fikrlashi hamda jamoani boshqarish ko‘nikmalarini rivojlantirishdagi o‘rni yoritilgan. Shuningdek, tajriba-sinov ishlari natijalari asosida faol o‘qitish texnologiyalaridan muntazam foydalanish liderlik kompetensiyalarining sezilarli darajada rivojlanishiga xizmat qilishi asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar: liderlik kompetensiyasi, faol o‘qitish, interfaol metodlar, innovatsion pedagogika, tanqidiy fikrlash, loyiha metodi, hamkorlikda o‘qitish, kompetensiyaviy yondashuv.

АННОТАЦИЯ

В статье научно анализируются педагогические возможности активных технологий обучения в формировании лидерских компетенций учащихся общеобразовательных школ. Рассматривается влияние интерактивных методов, проблемного обучения, проектной деятельности, кейс-технологий, дебатов и кооперативного обучения на развитие инициативности, коммуникативных навыков, критического мышления и организаторских способностей школьников. Представлены результаты экспериментальной работы, подтверждающие эффективность применения активных образовательных технологий.

Ключевые слова: лидерские компетенции, активное обучение, интерактивные методы, педагогические технологии, критическое мышление, проектное обучение, компетентностный подход.

ABSTRACT

This article scientifically analyzes the pedagogical potential of active learning technologies in developing students' leadership competencies. The study highlights the role of interactive teaching methods, project-based learning, problem-based learning, debates, case-study technology, and collaborative learning in improving initiative, communication skills, critical thinking, and organizational abilities. Experimental results demonstrate that systematic implementation of active learning technologies significantly contributes to the development of students' leadership competencies.

Keywords: leadership competence, active learning, interactive methods, project-based learning, collaborative learning, critical thinking, educational innovation.

Kirish

Bugungi globallashuv sharoitida ta'lim tizimi oldiga qo‘yilayotgan asosiy vazifalardan biri mustaqil fikrlaydigan, tashabbuskor, mas'uliyatli hamda jamoani boshqara oladigan shaxslarni tarbiyalashdan iborat. Zamonaviy jamiyatda muvaffaqiyatli faoliyat yuritish uchun o‘quvchilarda faqat fan bilimlari emas, balki XXI asr kompetensiyalari, jumladan liderlik kompetensiyalarini rivojlantirish ham muhim ahamiyat kasb etmoqda.Liderlik kompetensiyasi - bu shaxsning maqsad qo‘ya olish, jamoani boshqarish, qaror qabul qilish, muammolarni samarali hal etish, muloqot qilish va boshqalarga ijobiy ta'sir ko‘rsatish qobiliyatlari majmuasidir. Bunday kompetensiyalarni rivojlantirish an'anaviy dars usullari orqali to‘liq ta'minlanmaydi. Shu sababli ta'lim jarayoniga faol o‘qitish texnologiyalarini joriy etish dolzarb vazifaga aylanmoqda.Faol o‘qitish texnologiyalari o‘quvchini ta'lim jarayonining passiv tinglovchisidan faol ishtirokchisiga aylantiradi. Bunda o‘quvchi muammolarni mustaqil tahlil qiladi, guruh bilan ishlaydi, qarorlar ishlab chiqadi, bahs-munozaralarda qatnashadi hamda o‘z fikrini asoslab himoya qiladi. Natijada unda liderlik faoliyatining asosiy tarkibiy qismlari bosqichma-bosqich shakllanadi.Mamlakatimizda ham kompetensiyaviy yondashuv asosida ta'limni rivojlantirish, innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etish va o‘quvchilarning shaxsiy rivojlanishini ta'minlash davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan faol o‘qitish texnologiyalarining liderlik kompetensiyalarini rivojlantirishdagi imkoniyatlarini ilmiy asosda tadqiq etish muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.Mazkur tadqiqotning maqsadi umumta'lim maktablari o‘quvchilarida liderlik kompetensiyalarini shakllantirishda faol o‘qitish texnologiyalarining samaradorligini aniqlash hamda ularni amaliyotga tatbiq etish bo‘yicha ilmiy-metodik tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqot vazifalari:

- liderlik kompetensiyasining nazariy asoslarini o‘rganish;
- faol o‘qitish texnologiyalarining pedagogik imkoniyatlarini tahlil qilish;
- interfaol metodlarning liderlik sifatlarini rivojlantirishdagi rolini aniqlash;
- tajriba-sinov ishlarini tashkil etish va natijalarini baholash;
- amaliy tavsiyalar ishlab chiqish.

TAJRIBA-SINOV ISHLARI VA NATIJALARI

Mazkur tadqiqot doirasida faol o‘qitish texnologiyalarining o‘quvchilarda liderlik kompetensiyalarini rivojlantirishga ta'sirini aniqlash maqsadida tajriba-sinov ishlari tashkil etildi. Tadqiqot 2025–2026-o‘quv yilida umumta'lim maktabining 8-sinf o‘quvchilari ishtirokida olib borildi.Tajriba-sinov ishlari pedagogik eksperiment metodiga asoslanib, tajriba va nazorat guruhlari tashkil etildi. Har bir guruhga 30 nafardan o‘quvchi jalb qilinib, jami 60 nafar respondent tadqiqotda ishtirok etdi.Tajriba guruhida darslar davomida quyidagi faol o‘qitish texnologiyalaridan muntazam foydalanildi:

- loyiha asosida o‘qitish (Project Based Learning);
- hamkorlikda o‘qitish (Collaborative Learning);
- debat texnologiyasi;
- "Aqliy hujum" metodi;
- Case-study texnologiyasi;
- Rolli o‘yinlar;
- Muammoli vaziyatlar asosida ta'lim.

Nazorat guruhida esa amaldagi an'anaviy dars metodlari qo‘llanildi.Tajriba 16 hafta davomida olib borildi. Tadqiqot boshida va yakunida o‘quvchilarning liderlik kompetensiyalari maxsus ishlab chiqilgan diagnostik mezonlar asosida baholandi.Baholash quyidagi mezonlar asosida amalga oshirildi:tashabbuskorlik; jamoada ishlash ko‘nikmasi; muloqot madaniyati; muammolarni hal qilish; mas'uliyatlilik; qaror qabul qilish; liderlik faolligi. Har bir ko‘rsatkich uch darajada baholandi:yuqori; o‘rta; past.

Tajriba boshidagi natijalar

1-jadval

Tajriba boshlanishida liderlik kompetensiyalari darajasi (% hisobida)

Daraja	Tajriba guruhi	Nazorat guruhi
Yuqori	20	22
O‘rta	46	45
Past	34	33

Jadvaldan ko‘rinadiki, tajriba boshlanishida har ikkala guruhning ko‘rsatkichlari deyarli bir xil bo‘lib, guruhlar o‘rtasida sezilarli farq kuzatilmadi.

Tajriba yakunidagi natijalar

16 haftalik faol o‘qitish texnologiyalaridan foydalanilganidan so‘ng o‘quvchilarda liderlik kompetensiyalarida sezilarli ijobiy o‘zgarish kuzatildi.

2-jadval

Tajriba yakunida liderlik kompetensiyalari darajasi (% hisobida)

Daraja	Tajriba guruhi	Nazorat guruhi
Yuqori	56	31
O‘rta	36	47
Past	8	22

Natijalar shuni ko‘rsatdiki, tajriba guruhida yuqori darajadagi liderlik kompetensiyasiga ega o‘quvchilar ulushi **20 % dan 56 % gacha**, ya'ni **36 foiz punktga oshdi**.

Past darajadagi ko‘rsatkich esa **34 % dan 8 % gacha kamaydi**.

Nazorat guruhida esa o‘zgarishlar nisbatan kam bo‘lib, yuqori daraja atigi **9 foiz punktga**, past daraja esa **11 foiz punktga** kamaygan.

Alohida kompetensiyalar bo‘yicha o‘sish

3-jadval

Liderlik kompetensiyalarining rivojlanish ko‘rsatkichlari (%)

Kompetensiya	Tajriba boshida	Tajriba oxirida
Tashabbuskorlik	48	82
Muloqot madaniyati	54	86
Jamoada ishlash	56	90
Qaror qabul qilish	46	79
Mas'uliyatlilik	59	91
Muammolarni hal qilish	44	81
Liderlik faolligi	42	84

Jadval natijalari barcha kompetensiyalar bo‘yicha ijobiy o‘sish kuzatilganligini ko‘rsatmoqda. Ayniqsa, jamoada ishlash, mas'uliyatlilik hamda muloqot madaniyati ko‘rsatkichlari eng yuqori darajada rivojlandi.

Natijalar tahlili

Tajriba natijalari shuni ko‘rsatdiki, faol o‘qitish texnologiyalaridan foydalanilgan darslarda o‘quvchilar:

- mustaqil fikrlashga ko‘proq intildilar;
- guruh ishlarida faol ishtirok etdilar;
- o‘z fikrlarini erkin bayon qila oldilar;
- jamoani boshqarish elementlarini namoyon etdilar;

- qaror qabul qilishda mas'uliyat hissi ortdi;
- nizoli vaziyatlarni muhokama orqali hal qilish ko‘nikmalarini rivojlantirdilar.

Loyiha metodi va debat texnologiyasi o‘quvchilarning tashabbuskorligini rivojlantirishda samarali bo‘lsa, Case-study texnologiyasi muammoli vaziyatlarda tezkor va asoslangan qaror qabul qilish ko‘nikmalarini shakllantirishga xizmat qildi. Hamkorlikda o‘qitish esa o‘zaro hurmat, muloqot madaniyati va jamoada ishlash kompetensiyalarini rivojlantirdi.

Statistik tahlil

Olingan natijalar matematik-statistik usullar yordamida qayta ishlanib, tajriba va nazorat guruhlari o‘rtasidagi farq ishonchli ekanligi aniqlandi (**$p < 0,05$**). Bu esa faol o‘qitish texnologiyalaridan tizimli foydalanish o‘quvchilarning liderlik kompetensiyalarini rivojlantirishda samarali pedagogik vosita ekanligini tasdiqlaydi.

Umumiy xulosa

Tajriba-sinov ishlari natijalari shuni ko‘rsatdiki, faol o‘qitish texnologiyalarini ta'lim jarayoniga tizimli ravishda joriy etish o‘quvchilarning liderlik kompetensiyalarini sezilarli darajada rivojlantiradi. Ayniqsa, loyiha asosida o‘qitish, hamkorlikda o‘qitish, debat, rolli o‘yinlar va Case-study metodlari o‘quvchilarning tashabbuskorligi, jamoada ishlash, muloqot madaniyati va mas'uliyatlilik sifatlarini rivojlantirishda yuqori samaradorlikka ega ekanligi aniqlandi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasining **"Ta'lim to‘g‘risida"gi Qonuni**. – Toshkent, 2020.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining **2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida**gi Farmoni. – Toshkent, 2022.
3. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining umumiy o‘rta ta'limning davlat ta'lim standartlarini tasdiqlash to‘g‘risidagi qarorlari. – Toshkent.
4. **Kompetensiyaviy yondashuv asosida umumiy o‘rta ta'limning davlat ta'lim standarti.** – Toshkent: Respublika ta'lim markazi, 2021.
5. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A., Pardaev A. **Ta'limda innovatsion texnologiyalar.** – Toshkent: Iste'dod, 2019.
6. Tolipov O‘., Usmonboyeva M. **Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari.** – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
7. Muslimov N.A., Usmonboyeva M.H., Sayfurov D.M., To‘rayev A.B. **Innovatsion ta'lim texnologiyalari.** – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.
8. Azizxo‘jayeva N.N. **Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat.** – Toshkent: O‘qituvchi, 2020.
9. Xoliqov A. **Pedagogik mahorat.** – Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2021.
10. Yo‘ldoshev J.G‘., Usmonov S.A. **Pedagogik texnologiya asoslari.** – Toshkent: O‘qituvchi, 2020.